

Patricia Počanić

Sinteza eksperimentalnog djelovanja – izložba i znanstveno-stručni skup o opusu Aleksandra Srneca

Izložba *70/100 – Aleksandar Srnec: Iz zbirke Muzeja suvremene umjetnosti* (MSU, Zagreb, 26. lipnja – 25. kolovoza 2024.)
i znanstveno-stručni skup *Aleksandar Srnec 100* (Dvorana Gorgona, MSU, Zagreb, 2. srpnja 2024.)

U zagrebačkom Muzeju suvremene umjetnosti otvorena je još jedna izložba iz ciklusa 70/100 kojom se obilježava 70 godina od osnivanja Muzeja i stota godišnjica rođenja istaknutoga hrvatskog umjetnika – u ovom slučaju, Aleksandra Srneca (Zagreb, 1924. – 2010.). Budući da se zagrebačka publika posljednji put susrela s njegovom retrospektivom prije četrnaest godina, cilj je izložbe bio djelima iz zbirki MSU-a sintezno prikazati medijsku višestrukost, inovativnost i idejnu dosljednost djelovanja, kao i domaći i međunarodni uspjeh ovog istaknutog poslijeratnog umjetnika.

Kustosica izložbe Nataša Ivančević odlučila se za kronološku i tematsku organizaciju izložbenih cjelina kako bi posjetiteljima jasno predočila temeljne (formalne, sadržajne i medijske) segmente umjetnikova opusa. Predstavljeni su tako radovi od druge polovine 40-ih godina 20. stoljeća, kada su Srnec i Ivo Kalina oformili umjetničku grupaciju IPIKAS i kada nastaju serije nacрта i perspektiva za izložbene paviljone diljem Europe koje je Srnec ostvario s budućim članovima EXAT-a. Izloženi su crteži i slike nastali početkom 50-ih u vrijeme Srnecovih egzotovskih eksperimenata u vidu geometrijske apstrakcije i manifestnog istraživanja sinteze tzv. čiste i primijenjene umjetnosti, kao i njegova intermedijalna istraživanja na tragu neoplasticizma, konstruktivizma i konkretne umjetnosti – od strukturalnih reljefa u aluminiju i pleksiglasu, zatim pionirskih luminokinetičkih objekata i ambijenata 60-ih i 70-ih pa do geometrijskih

kompozicija u serigrafiji. Izložbeni segmenti dopunjeni su muzejskom i arhivskom dokumentacijom, kao i komparativnim slikarskim djelima, čime je kustosica naglasila dubinu istraživanja i kontinuitet Srnećovih koncepcija kroz čitav opus. Uz ove kronološki i tematski strukturirane cjeline, izložba je upotpunjena manje poznatim umjetničkim djelima grafičkog dizajna i animacije, među kojima se ističu oblikovanje naslovnica i brojeva časopisa *Svijet* i *Arhitektura*, nekoliko plakata za kulturne manifestacije te animirani film *Čovjek i sjena* (D. Vunak, A. Srneć, 1960.). Premda su izložbom predstavljeni radovi isključivo iz zbirki Muzeja, posjetiteljima su cjelovito, razumljivo i uspješno predočene gotovo sve ključne faze umjetnikova stvaralaštva. Na izložbi su prikazane muzejske akvizicije, a činjenica je da je Galerija suvremenih umjetnosti, odnosno MSU, aktivno podupirala i organizirala Srnećove izložbe od 1969. Ovo ukazuje na važnu ulogu znanja i senzibiliteta kustosa i institucije pri formiranju zbirki i ostavštine za buduće generacije. Time izložba dobiva dodatni, nenadani sloj značenja u vidu autorefleksivne opomene Muzeja samom sebi o važnosti kontinuiranog praćenja rada i otkupa djela suvremenih umjetnika.

Proslavu stote godišnjice Srnećova rođenja, osim izložbe, pratila su brojna događanja za javnost i zanimljiv znanstveno-stručni skup posvećen istraživanjima opusa umjetnika te restauraciji i umjetničkoj reinterpetaciji njegovih objekata. Skup je zamišljen kao dopuna izložbi, a izlaganja znanstvenika, stručnjaka i umjetnika ukazala su na dosad

Foto A. Opalić

nepoznate ili manje poznate Srnecove radove. Vesna Meštrić održala je predavanje preglednog karaktera kojim je slušače provela kroz najvažnije postaje Srnecova opusa i školovanja, kolektivnog djelovanja i izložbenih manifestacija – od crteža i kolaža do *Prostornog modulatora*, luminokinetičkih objekata i multipla, to jest od školovanja na Akademiji likovnih umjetnosti, Arhitektonskom fakultetu i Akademiji primijenjenih umjetnosti u Zagrebu, djelovanja i razvoja idejnih koncepcija u EXAT-u pa do sudjelovanja u nizu ključnih tuzemnih i inozemnih manifestacija, uključujući i *Nove tendencije*. Istaknula je i ulogu MSU-a u organizaciji Srnecovih prvih samostalnih izložaba. Frano Dulibić predstavio je do sad neistraženo i manje poznato djelovanje umjetnika na području karikature, ilustracije i animiranog filma. Fokuserajuć se na karikature tiskovina poput *Republike*, *Telegrama* i *Kerempuha*, u kojima Srnec geometrizaciju, linearizam i plošnost oblika iz slikarstva prenosi u figurativni izraz, Dulibić je ukazao na srodnost karikaturista okupljenih oko časopisa *Kerempuh* i Fadila Hadžića. Njihovu povezanost dodatno je naglasio uspoređujući kultne radove Zagrebačke škole animiranog filma i Srnecova slikarska djela, a projekcijom animiranog filma *Čovjek i sjena* ukazao je na vrhunsku sintezu vizualnoga, glazbenoga i narativnoga ostvarenu kroz jezik geometrijske apstrakcije i kinetizma. Važan doprinos istraživanju umjetnikova opusa ostvarila je Lovorka Magaš Bilandžić u predavanju o Srneću kao grafičkom dizajneru. Fokuserajuć se na dva glavna aspekta umjetnikova

rada na području grafičkog dizajna – komercijalni i onaj za kulturne institucije, izlagačica je u povijesnoumjetničkom i društveno-povijesno informativnom predavanju predstavila Srnećova rješenja za plakate, opremu knjiga i časopisa, različite reklame i propagandni materijal, naglašavajući intermedijalnost njegovih radova uspoređujući ih s primjerima iz slikarstva, kiparstva i opreme interijera, kao i s radovima drugih suvremenika. Istaknula je Srnećovu vještinu povezivanja avangardnih rješenja, popularne kulture i iskustva konzumenata, pozicioniravši ga kao ključnog protagonista hrvatske scene grafičkog dizajna 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća. Nataša Ivančević posvetila se razvoju Srnećova poimanja linije – od pokrenute, preko oprostorene, pa do luminokinetika. Kontekstualizirala je pojavu i značaj revolucionarnih eksperimenata umjetnika poput *Prostornog modulatora* (1953.), *Kompozicije T-5a* (1955.), prvih Srnećovih mobila, *Luminoplastika*, ambijenata i multipla iz 60-ih i 70-ih. Posebno zanimljiv dio izlaganja činili su brojni primjeri reljefa i luminokinetičkih objekata koje je Srneć izradio za hotele i ugostiteljske objekte diljem jadranske obale, a koji su do sada samo dijelom istraživani. U izlaganju su iznesene i sasvim nove teze o luminokinetičkim objektima primijenjenog karaktera. Mirta Pavić odlično se nastavila na predstavljena istraživanja izlaganjem o očuvanju luminokinetičkih djela na primjeru *Luminoplastike* (1965. – 1967.) izložene na ovoj izložbi. Izlagačica je slušače uvela u temu kompleksnih estetskih, funkcionalnih i etičkih faktora pri

konzervatorsko-restauratorskoj obradi ovog važnog djela. Na primjeru interdisciplinarnog istraživanja dijelova rada – elektromotora, karusel dijaprojektora, ručno crtanih i kolažiranih dijapozitiva – Pavić je pokazala što sve restauratorsko-konzervatorski tim mora uzeti u obzir kako bi (etički i estetski) očuvao *time based media* elemente i performativni karakter rada za buduće generacije. Izlaganje je bilo izvrstan uvod u diskusiju o budućoj prezentaciji rada, s obzirom na interes koji su za izlaganje pokazali londonski Tate i njujorška MoMA. Posljednje izlaganje, ono multimedijalnog umjetnika Davora Sanvincentija, bilo je posvećeno dijalogu dvojice umjetnika ostvarenom u audiovizualnom koncertu naziva *Luminokinetika*, izvedenom na Srnećovoj retrospektivnoj izložbi *Prisutna odsutnost* (MSU, 2010.). Fotografiranjem *Luminoplastike* i eksperimentiranjem s ekspozicijom i otvorom blende, Sanvincenti je pokušao zabilježiti ono što oko ne može vidjeti, a potom u mediju filma predvidjeti svjetlosni trag kulturnog objekta. Anticipaciju svjetlosti i pokreta Sanvincenti je tada zabilježio u 45-minutnoj audiovizualnoj izvedbi, sintezi geometrijsko-apstraktne slike i zvuka. Slušači skupa „iskusili” su samo dio *Luminokinetike* i poželjeli ponovnu izvedbu u skoroj budućnosti.

Izložba *70/100 – Aleksandar Srneć: Iz zbirke Muzeja suvremene umjetnosti* i popratni skup uspješno su podsjetili javnost na ključnu poziciju Srneća unutar povijesnoumjetničkog i institucionalnog kanona, ali i istaknuli do sada manje poznate segmente umjetnikova djelovanja, osobito na području

radova primijenjenog karaktera. Izložba i skup istodobno su valorizirali stvaralaštvo i potaknuli kustose, istraživače i druge stručnjake na nova istraživanja i projekte o djelovanju ovog cijenjenog protagonista poslijeratne međunarodne umjetničke scene. ✕